

heer van Boeyen heeft mij', deelde Gerbrandy aan de koningin mee, 'al jaren geleden beloofd, het verschil tussen deze partijen duidelijk te maken, hij is daarin tot op heden niet geslaagd.' Misschien zouden er één conservatieve en één vooruitstrevende partij komen, maar 'de historie' zou ten deze haar invloed kunnen doen gelden. Onderling verschillende partijen bleven intussen wèl nodig, 'goede politiek in een land waarin het volk meeleeft, en politieke partijen zijn onafscheidelijk' (de koningin was daar niet van overtuigd: 'Aansluiten aan oordeel dat men dan vindt').

Wat de verhouding tussen de koningin en de ministers betrof, schreef Gerbrandy: 'De bewoordingen der Grondwet kennen alleen ministers die door de Koning naar welgevallen worden benoemd en ontslagen' (de betogen van Steenberghe, Welter, Albarda en van den Tempel hadden kennelijk geen enkele indruk op hem gemaakt) – van ontslag 'naar welgevallen' was, meende Gerbrandy, tot dusver alleen sprake geweest in het geval-de Geer (de koningin: 'in overgangstijd moet 't zo zijn. En later m.i. ook niet 't minste bezwaar'). Het was 'misschien nodig dat de invloed van de koningin op de keuze der ministers versterkt wordt' – daartoe zou de formateur telkens kunnen polsen of de koningin het met zijn keuze eens was. Onjuist zou het zijn indien zij het gehele regeringsbeleid tot zich zou trekken, 'maar wel zou in zeer cardinale aangelegenheden, ik denk bijv. aan de landsverdediging, de koningin ten bate van het land eigen oordeel als in sterke mate maatgevend voor het te volgen beleid moeten kunnen doen doordringen in het kabinet'; bijzondere vergaderingen van de minister-raad ('zulke waarin het uiteindelijk gaat om de grondslagen van het koninkrijk') zou zij voorts persoonlijk dienen te presideren. Ook de positie van de minister-president moest versterkt worden; elke formateur moest weten, 'dat zijn kabinet het vertrouwen van de Kamers kan behouden, maar ook, dat hij in staat is, het kabinet in de richting door hem met de koningin vastgesteld te leiden.'

Corporatieve instellingen wees Gerbrandy af ('de staat is staat en geen naamloze vennootschap, staatkunde is staatkunde en geen *business*') en het algemeen kiesrecht wilde hij handhaven, zij het dat hij 'de eisen aan de kiezers te stellen' wilde opvoeren en aan de gekozenen in de vertegenwoordigende lichamen benoemden wilde toevoegen – benoemden door 'die collectiviteiten in het land, die zich bewegen op enig terrein van het openbaar belang en die niet zijn staatsinstellingen . . . Ik denk aan de bijzondere universiteiten en bijzondere handelshogescholen, aan instellingen als het Koloniaal Instituut, aan de grote kerkgenootschappen, aan bepaalde met name aan te wijzen instituten op het gebied van wetenschap, kunst en dgl.' Het stelsel van evenredige vertegenwoordiging wilde hij vervangen